

НАУЧНА МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНОСТ У ДРУШТВУ КАО ПРИЛИКА ЗА ВОЈСКУ – ТЕСТ ЛИДЕРСТВА*

Бојан М. Томић**

Институт за мултидисциплинарна истраживања, Београд

У раду се разматра научна мултидисциплинарност у друштву. Представљена је акција чији је циљ приказивање научних метода и достигнућа широј популацији. Као пример за побољшање акција остварених у прошлости дата је мултидисциплинарна прилика – светлост. То је заједничка тема многих сегмената модерног друштва, укључујући и Војску која за њу има многострук потенцијал. У раду се инсистира на афирмативности Војске и утицају који може имати на теме релевантне за будућност. Поред тога, дате су и смернице везане за упоредне сфере које су од значаја за Војску.

Рад карактерише приступ у којем се директно уочавају најсавременији ангажмани, изазови и могућности. Тиме се питање лидерства не ставља у виртуелни већ у реални контекст.

Кључне речи: *лидер, Војска, мултидисциплинарност, светлост, квантна индустрија*

Увод

Од 2. до 4. децембра 2011. године у Београду је на четири локације (простор Робне куће Клуз, Студентски културни центар, Театар Бојан Ступица, Галерија Народне банке Србије) одржан Пети фестивал науке. Међу партнерима и учесницима се током фестивала представио и Војнотехнички институт (ВТИ). Сарадници овог института изложили су макету авиона „ласта“¹, затим беспилотну летелицу израђену од композитних материјала, мултисензорску интелигентну платформу за осматрање у свим временским у словима, експериментално возило на даљинско управљање са уграђеном роботском руком и визуелизацију димним струјницама. С обзиром на то да се поставка налазила на основном нивоу (приземље – ниво 0) непосредно при улазу, била је једна од првих на коју су наилазили посетиоци, и тиме је на многе, поготово најмлађе, оставила упечатљив утисак.

* Рад је настао у оквиру пројекта „Теорија и пракса науке у друштву: мултидисциплинарне, образовне и међугенерацijske перспективе“ (ОИ 179048 – област друштвених наука) који је финансирао Министарство просвете и науке Републике Србије.

** bojantomic@imsi.rs

¹ <http://www.festivalnauke.org/2011/rs/program/005.html>

Наведени наступ је пример коришћења добијене шансе. Такође, то је и прилика за квалитетније повезивање институција Војске и научника запослених у војном сектору са друштвом. Ова презентација постигнућа војних истраживача у науци и војној индустрији доноси могућност интеракције и нових личних осећаја које то прати, те мотивацију која проистиче из оцене² рада научника који своју делатност обављају у специфичним и не лаким околностима.

Наступ (учешће) Војске оваквог типа може се и унапредити. Могуће је остварити ангажман који ће *претходити* одређеном низу догађаја. Такав би утицао да Војска буде један од зачетника (иницијатора) и примарних организатора. Даље би се то одразило на могућност да она буде препозната као предводник актуелности и савремености без губитка својих одлика, већ управо њиховим истицањем у садашњости. Услов томе је да научници у Војсци, и не само они, буду активни и посвећени осмишљавању, да буду (постану) лидери у представљању пројеката у друштву и комуникацији са друштвом. Смисао овог предлога је јасан – бити не само успешан учесник, већ и предводник. Такав је *активни* стваралац (онај који креира догађаје) који објављује новости и који је гласноговорник нових тенденција и открића.

Сагледавајући све то уочава се специфична (али и значајна) разлика између уласка у одређени процес који је већ развијен и коришћен (односно руковођен) од стране других актера и онога што је формирање самог догађаја (манifestације), те предност која из тога проистиче. Када се то изложи, импликација се може претпоставити.

Централна питања

Два питања следе из досадашњег излагања. Оба су практична и, као свака практичност која може бити од утицаја, захтевају квалитетан и исцрпан теоријски приступ.

Прво питање је: Каква би то манифестација омогућила учешће аналитичара и научника при Војсци на разматрани начин?

Друго је: Како креирати такав догађај? Оно се може формулисати и на следећи начин: Шта Војска има да понуди?

У овом раду покушаћемо да одговоримо на прво питање, док ћемо у раду који му следи, а који је такође припремљен за „Војно дело“, дати неке прилоге (теме) који би помогли оваквој организацији.

Низ догађаја: термин реализације – 2015. година

Догађај (манifestација) који је тема овог рада већ је најављен на светском нивоу, а реализација је предвиђена за 2015. годину. Хронолошки гледано, налазимо се на почетку припрема и информације о томе су још увек у иницијалној фази. Агитовање („загревање“) званично је започело у септембру 2011. године. Ради се о глобалном пројекту Генералне скупштине Уједињених нација чији је циљ проглашење 2015. године *Међународном годином светлости*. Покренуло га је Европско

² Нису у питању само похвале или признања, него и значај речи које ти посвећује други човек.

друштво физичара (ЕДФ), Одељак за квантну електронику и оптику (Quantum Electronics and Optics Division – QEOD)³ 2009. године, а касније га је подржао велики број међународних друштава и организација.

До сада су организоване међународне године: планете Земље (2008), пијаће воде (2003), културе мира (2000), свемира (1992), итд.⁴ У последњих десет година по важности за науку издвојиле су се: година физике (2005), астрономије (2009) и хемије (2011).

При прегледу извештаја добија се увид у размере посебености тих акција. Јасно је да су то свеобухватне, многољудне акције које интегришу и укључују широку популацију. Податак који је више него репрезентативан јесте да је 815 милиона људи у 148 земаља учествовало у ономе што се представља као највећи научни догађај прошле декаде – година астрономије (2009).⁵

За 2015. годину светлости очекује се и више од тога. Светлост је врло интересантна тема. Она инспирише (научнике, инжењере, индустријалце, уметнике, теологе, филозофе), широко је присутна и представља основ многих технологија. Такође, садржи велики потенцијал мултидисциплинарности. Довољно је поменути да је примена светлости револуционарно утицала на друштво кроз комуникације, екологију, медицину, забаву и културу. Почев од свакодневних људских активности до будућих примена и организације друштва, може се уочити – светлост је незаменљива, круцијална. Будућност апликација које користе светлост посебно је интересантна као нешто што ће допринети бољем приступу информацијама, повећању здравља становништва и омогућавању квалитетнијих услова живота.

Година 2015. биће обележена интерактивним приступом у размени сазнања, те ентузијазма. Управо је то прилика за Војску. Активно осмишљавање и припрема за разматрани вид презентације може започети данас и трајати све до краја 2014. године.

Реализација 2015. понудиће разноврсне облике комуникације. Интегрисање слојева друштва из великог дијапазона – од лаика до нобеловаца, од деце школског и предшколског узраста до ветерана, од економски слабије ситуираних до имућних – носи велики потенцијал за боље будуће функционисање друштва. Размена и сарадња, повећање обима информисаности, обучавања и капацитета је директна прилика за Војску.

Релевантност и актуелност теме светлости

Пошто смо размотрили предности које проистичу из ангажовања Војске на пољу презентације свог технолошког и научног напретка, за шта би добила прилику на долазећој *Међународној години светлости*, анализираћемо релевантност теме светлости у економији и индустрији, са освртом на њену актуелност за Војску. Да би се схватио значај теме светлости за Војску, војну индустрију и научнике у Војсци, прибећи ћемо, у овом случају, не само изношењу научних аргумената већ и новијим подацима из привреде.

³ http://www.eps.org/?page=year_of_light

⁴ <http://www.un.org/en/events/observances/years.shtml>

⁵ Извештај поднет након Међународне године астрономије
http://www.astronomy2009.org/static/archives/documents/pdf/iya2009_final_report.pdf

Индустрија која почива на светлости главни је економски покретач цивилизације данас. У индустрији и економији светлост је значајна у садашњости, а следи јој још значајније место у будућности. Процена је да трећина светске економије почива на светлости.⁶

Иако овај податак делује неодмерен (преувеличан), такав утисак пролази када размислимо о томе који све уређаји постоје чије је функционисање неодвојиво од светлости. Сви данас лично поседујемо неке од уређаја чија је реализација потпуно заснована на квантној теорији.⁷ Опште су познати ласер, транзистор и магнетна резонанца. Ову информацију можемо директно повезати са актуелностима (чак и вестима). Ласерско оружје је све значајније.⁸

Економској страни приче о светлости додаћемо сада и податке везане за будућу индустрију. У предузећима *MagiQ Technologies*⁹ из Њујорка и *ID Quantique (IDQ)*¹⁰ из Женева, која су посвећена дизајну, развоју и примени нових технологија, развија се нова грана индустрије – квантна индустрија. Коришћење мање познатих светлосних феномена у будућој индустрији захтева опсежно ангажовање научника и економиста, али и изворе финансија за пројекте од чијих резултата не мора бити (скоре) економске користи.¹¹ Пре тога, циљ је да се економисти и научници из разних области посвете препознавању тенденција, праваца и активности које имају утицај на функционисање бизниса и друштва у будућности.

На основу ових информација видимо да се уклапа слика, да се назире корист, да повезујемо претходне увиде, сазнања до којих смо дошли, као и да се појављују решења одређених проблема.

Навешћемо пример оних који су у нашој земљи већ направили мултидисциплинарну основу примењиву и при конципирању сарадње у *Међународној години светлости*. Прилику да се повежу са другим истраживачима и своје доприносе представе широј публици¹² схватили су српски физичари који су покренули мултидисциплинарни пројекат чија је тема светлост.¹³ У оквиру тог пројекта проучаване су следеће одреднице: особине човековог виђења,¹⁴ историја појма светлости и начин сагледавања светлости у различитим епохама, однос појмовног устројавања светлости са креативним делатностима,¹⁵ научне аналитичке методе у студијама уметнич-

⁶ Rosenblum B., Kuttner F., *Quantum enigma: Physics Encounters Consciousness*, Oxford University Press, New York 2006, 81–85.

⁷ Квантна теорија је честична теорија светлости и предмет су јој посебне особине честица специфичних (субатомских и атомских) величина.

⁸ То ћемо, заједно са квантном теоријом, темељније обрадити у наредном раду.

⁹ <http://www.magiqtech.com/MagiQ/Home.html>

¹⁰ <http://www.idquantique.com/>

¹¹ Carey, John, Physics: „Putting The Weirdness To Work“, *Businessweek*, 15 март 2004.

http://www.businessweek.com/magazine/content/04_11/b3874102.htm

¹² По обрасцу концентричних кругова: локално, национално, регионално и међународно.

¹³ Оријентисан на повезивање природних наука са уметношћу, са посебним нагласком на, за наше поднебље важним, иконописом. Његов назив је: *пројекат о светлости за иконописце*.

¹⁴ Томић, Бојан, Анализа зависности нашег начина виђења од светлости и мисаони експерименти са светлошћу, Уводни рад са тематиком светлости за студенте Академије Српске Православне Цркве за - уметност и конзервацију, *Живопис*, 3, 2009, 279–301.

¹⁵ Томић, Бојан, Светлост у Новом Завету: Хемијска, физичка и теолошка преразматрања, *Иконографске студије*, 3, 2010, 51–64.

ког материјала,¹⁶ као и будуће примене и ангажовања научника природнонаучног образовања у друштвенонаучним дисциплинама. Посебно важно у оквиру теме је питање експертизе.¹⁷

Закључак

Једна опомена, савет, сажето искуство, показатељ излаза и превазилажење препрека долази из рада пуковника др Петера Лодевика (Peter Lodewyckx) проректора Краљевске војне академије у Бриселу. Последњи поднаслови његовог рада су *Војне науке као покретач цивилних наука и Учесће у цивилним оквирним програмима истраживања*.¹⁸ Овај приступ управо то сведочи. У њему се директно виде значајни и најсавременији ангажмани, изазови и могућности.

Активности на међународном плану, на пројектима цивилно-војне сарадње које финансирају Уједињене нације¹⁹ у систему колективне безбедности, биле су и тема интервјуа са начелником Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба, пуковником Звонимиром Пешићем.²⁰

Надамо се да ће светлост и њена примена у мисији Војске бити тема разговора 2015. године.

Специфичност мисије и делатности може бити предност, али треба наћи прилику, осмислити је и прићи томе максимално професионално. Препознавање, а уједно и мобилисање капацитета и учествовање у конципирању је основ за успех будућих активности и центрирање институције као носиоца новина, предводника, лидера. Војска има потенцијал за тему која је за њу важна. То је светлост.

Литература

1. <http://www.festivalnauke.org/2011/rs/program/005.html> (посећено 18. 01. 2012)
2. http://www.eps.org/?page=year_of_light (посећено 18. 01. 2012)
3. <http://www.un.org/en/events/observances/years.shtml> (посећено 18. 01. 2012)
4. http://www.astronomy2009.org/static/archives/documents/pdf/iya2009_final_report.pdf (посећено 18. 01. 2012)
5. Rosenblum B., Kuttner F.: *Quantum enigma: Physics Encounters Consciousness*, Oxford University Press, New York, 2006.
6. <http://www.magiqtech.com/MagiQ/Home.html> (посећено 18. 01. 2012)
7. <http://www.idquantique.com/> (посећено 18. 01. 2012)

¹⁶ Томић, Бојан, Савремене хемијске и физичке аналитичке методе у студијама уметничких материјала (развој мултидисциплинарности у 2009. години), *Живопис*, 4, 2010, 83–105.

¹⁷ Томић, Бојан, Експертиза у уметности и експертиза у теологији на примеру пројекта о светлости за иконописце, *Црквене студије*, 8, 2011, 393–400.

¹⁸ Лодевик, Петер, НАУКА ОДБРАНЕ: ДА ЛИ ПОСТОЈЕ?, *Војно дело*, Јесен 2011, 2011,78–82.

¹⁹ Мировна операција УНИФИЛ у Либану.

²⁰ Интервју са начелником Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба пуковником Звонимиром Пешићем. http://www.vs.rs/index.php?news_article=c49ed276-8378-102f-8d2f-000c29270931

8. Carey, J.: Physics: „Putting The Weirdness To Work“, *Businessweek*, 15. 03. 2004.
http://www.businessweek.com/magazine/content/04_11/b3874102.htm
(посећено 18. 01. 2012)

9. Томић, Б.: Анализа зависности нашег начина виђења од светлости и мисаони експерименти са светлошћу, Уводни рад са тематиком светлости за студенте Академије Српске Православне Цркве за уметност и конзервацију, *Живопис*, 3, 2009, 279–301.

10. Томић, Б.: Експертиза у уметности и експертиза у теологији на примеру пројекта о светлости за иконописце, *Црквене студије*, 8, 2011, 393–400.

11. Томић, Б.: Светлост у Новом Завету: Хемијска, физичка и теолошка предразматрања, *Иконографске студије*, 3, 2010, 51–64.

12. Томић, Б.: Савремене хемијске и физичке аналитичке методе у студијама уметничких материјала (развој мултидисциплинарности у 2009. години), *Живопис*, 4, 2010, 83–105.

13. Лодевик, П.: Наука одбране: да ли постоје?, *Војно дело*, Јесен 2011, 2011,78–82.

14. http://www.vs.rs/index.php?news_article=c49ed276-8378-102f-8d2f-000c29270931
(посећено 18. 01. 2012)